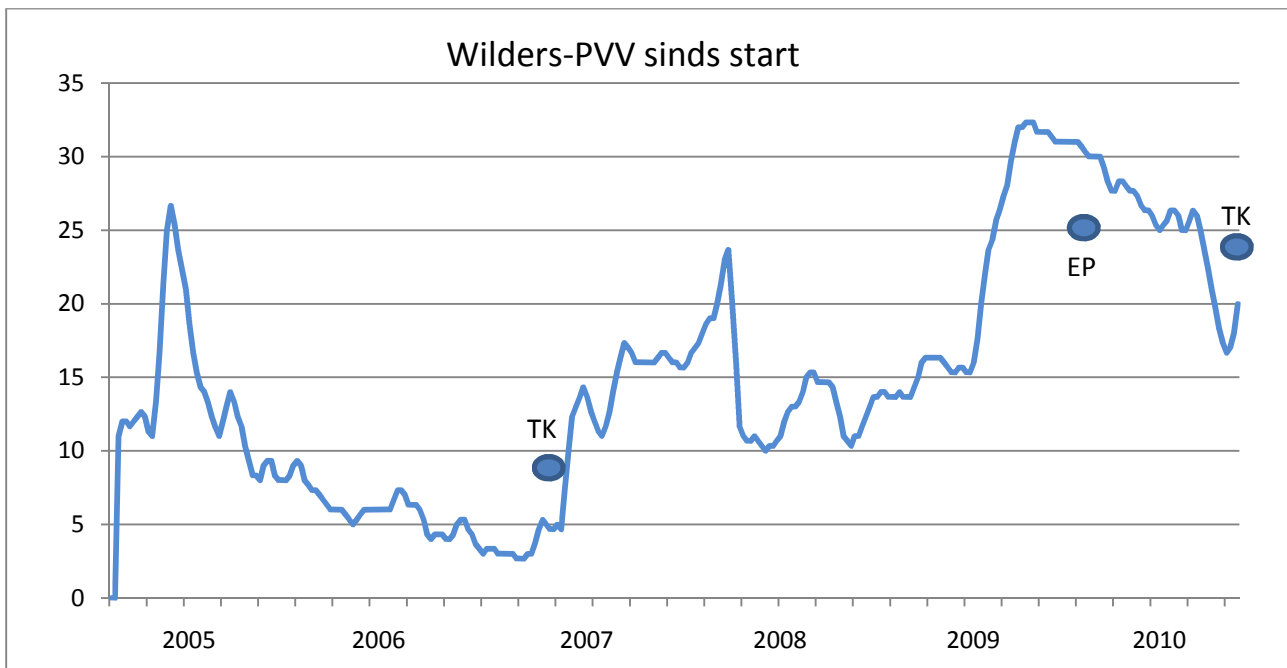

De PVV in het land en in de peiling

Zowel in 2006 als in 2010 is de PVV in de laatste peilingen van Peil.nl lager uitgekomen dan bij de verkiezingen zelf. Een analyse naar de reden hiervan geeft een beter beeld van de ontwikkeling van de PVV in Nederland.

De ontwikkeling van de PVV

Allereerst is het goed om te laten zien hoe de PVV in de peilingen van Peil.nl sinds 2004 is verlopen. Dat was dus vanaf het moment dat Geert Wilders uit de VVD stapte in september 2004.

Uit deze grafiek zijn een aantal conclusies te trekken:

1. Wilders kende in de peilingen 3 pieken.
  - De eerste was een maand na de moord op Van Gogh.
  - De tweede was rond Prinsjesdag 2007. De abrupte daling kort erna hing samen met het uit de VVD zetten van Verdonk, die vrijwel direct rond 20 zetels kwam te staan, waarvan een groot deel van de PVV afkomstig was
  - De derde begon begin 2009. Toen Verdonk in een half jaar vrijwel haar hele aanhang verloor had dat nog weinig effect op de PVV. In die periode steeg de PvdA snel circa 15 zetels na de redding van de banken in september 2008.
2. Hoewel bij beide Tweede Kamerverkiezingen de PVV te laag werd gepeild stond de PVV bij Peil.nl op ruim 30 zetels, terwijl de uitslag van de Europese Parlementsverkiezingen 17% was

en dat betekende 25 zetels. De opkomst bij die verkiezingen was overigens 37%, de helft van de Tweede Kamerverkiezingen van 2010.

3. Bij de Gemeenteraadsverkiezingen op 3 maart 2010 scoorde de PVV in Den Haag en Almere duidelijk lager dan bij de Europese Parlementsverkiezingen van 2009 in die gemeenten, hetgeen een bevestiging lijkt te zijn van het patroon van de grafiek.

Twee maal onderschat en een maal overschat?

Om te begrijpen hoe onder- of overschattingen kunnen ontstaan in peilingen is het belangrijk om de methodes van de weging en correctie te begrijpen. Bij elk onderzoek dat je doet (huis-aan-huis, telefonisch of via internet) zit je met het probleem dat maar een beperkt deel van de mensen meedoet. Dat kan door weigeringen zijn, of men wordt niet bereikt of men heeft zich niet aangemeld. Nu kan je niet automatisch aannemen dat de mensen die niet meewerken aan het onderzoek precies lijken op de mensen die wel meewerken. Dat is vrijwel zeker niet zo. Maar toch moet je dus onderbouwde inschattingen over die groep maken. Aan de hand van de SGP is aan te geven hoe dat werkt.

De SGP scoort altijd 1.5% bij de Tweede Kamerverkiezingen. Maar de SGP stemmers werken minder aan onderzoek mee dan de anderen. Doorgaans scoort de SGP circa 0.6% in het onderzoek. Doordat je echter weet dat deze 0.6% staat voor 1.5% van de Nederlanders kan je in het onderzoek deze groep "opwegen". Iedereen die SGP heeft gestemd telt dan voor $1.5/0.6$ mee in het onderzoek.

Bij alle andere partijen is er iets vergelijkbaars aan de hand. Er is sprake van over- of ondervertegenwoordigingen. Soms zijn die klein, soms groter. Verschil met de SGP is dat die groep kiezers van de andere partijen minder stabiel is. Daarom is in werkelijkheid het wegings- en correctieproces veel uitgebreider en meer sophisticated (waarbij ook factoren als geslacht en leeftijd meetellen), maar voor het basisbegrip is dit voldoende.

Toen in 2006 de PVV voor het eerst aan de verkiezingen meedeed was er nog geen enkele verkiezing geweest met deze partij, waardoor vastgesteld kon worden wat de werkelijke uitslag was. Daardoor waren er geen wegings- of correctiefactoren empirisch te bepalen. Wel wisten we dat deze partij/groep in de peiling eind 2004 op 26 zetels had gestaan, dus er was ook geen reden om te denken dat mensen de PVV niet wilden melden in de peiling als zij die stemden.

Uiteindelijk bleek bij die verkiezingen in 2006 dat de PVV circa 4 zetels was onderschat.

Vanaf dat moment waren er wel wegings- en correctiemiddelen voor de PVV beschikbaar. Een jaar na de verkiezingen haalde PVV op deze manier berekend in de peiling ongeveer 24 zetels.

Tot aan de Europese Parlementsverkiezingen kwam de PVV in een soort achtbaan terecht. Eerst onder invloed van de start van Trots op Nederland daalde de partij naar 10 zetels. Begin 2009 steeg de partij door naar 31 zetels toen de verkiezingen waren van het Europees Parlement.

Bij die verkiezingen kwam ongeveer de helft op van de opkomst bij Tweede Kamerverkiezingen. De PVV kwam toen uit op een tegenwaarde van 25 zetels. Circa 6 zetels lager dan de peiling op dat moment voor de Tweede Kamerverkiezingen!

Een nadere analyse leerde dat dit verschil toegerekend zou kunnen worden aan de zoveel lagere opkomst. Bij dergelijke lage opkomst (bij een verkiezing om Europa) zijn het vooral de ouderen die opkomen en mensen met een hogere opleiding. De groep die thuis bleef had dus relatief meer kiezers, die als ze wel opgekomen zouden zijn PVV hadden gestemd.

De conclusie was dat het wegings- en correctiesysteem van dat moment goed leek te werken met 6 zetels meer in de peiling dan in de verkiezingsuitslag.

Sinds de Europese Parlementsverkiezingen stellen we in onze peilingen vast dat de PVV aan aanhang verloor. Kiezers die opgaven in 2009 op de PVV gestemd te hebben gaven nu aan een andere partij te stemmen (VVD). En ook won de PVV minder van de andere partijen. Dat begon in de tweede helft van 2009 ("kopvoddentax") en versterkte sinds maart jl. De gemeenteraadsverkiezingen in Almere en Den Haag bevestigden dit beeld. In Den Haag haalde de PVV tijdens de Europese Parlementsverkiezingen ongeveer 20%. Bij de gemeenteraadsverkiezingen haalde de PVV 17%. In Almere zagen we hetzelfde. In 2009 haalde de PVV er 27%, op 3 maart 2010 was het 22%.

Op 19 maart jl. stond de PVV in de peiling nog 26 zetels en de VVD 21. Vanaf dat moment steeg de VVD snel naar een niveau van boven de 25 zetels. Twee maanden later stond de PVV in de peiling op 16 en de VVD op 37. Een stijging van de VVD die voor bijna de helft afkomstig was van de PVV. In de laatste anderhalve week begon de VVD wat terug te vallen en begon de PVV weer wat te herstellen. Wilders won de beide laatste debatten (op maandag 7 juni en dinsdag 8 juni).

Op 8 juni stond de VVD in onze peiling op 34 zetels en de PVV op 18 zetels. In de peiling op de verkiezingsdag 9 juni stond de VVD na de normale wegings- en correctiemethoden op 33 zetels en de PVV op 20 zetels. De PVV stond daarbij circa 2.5% lager dan de uitslag was. En de VVD stond ruim 1% te hoog. Het CDA stond ook ruim 1% te hoog.

Maar hoe kan dat dan gebeurd zijn terwijl bij de Europese Parlementsverkiezingen de PVV in de peiling op 31 zetels stond en bij de verkiezingen zelf een tegenwaarde van 25 zetels haalde?

Het antwoord erop geeft een interessant inzicht in wat zich bij de kiezers afspeelt m.b.t. de PVV.

Verschillen naar regio en naar opleidingsniveau

Bij de Europese Parlementsverkiezingen in 2009 was de opkomst 37%. Dat was 43% minder dan bij de Tweede Kamerverkiezingen in 2006 en 38% lager dan de opkomst bij de Tweede Kamerverkiezingen in 2010.

Het is interessant de uitslag voor de vier grootste partijen te zien bij deze vier verkiezingen naar provincie. (Om het overzichtelijk te houden zijn de drie Noordelijke provincies bij elkaar gevoegd en Overijssel met Gelderland).

Provincie	PVV			VVD			CDA			PvdA		
	TK2006	EP 2009 tov 2006	TK 2010 tov 2006	TK2006	EP 2009 tov 2006	TK 2010 tov 2006	TK2006	EP 2009 tov 2006	TK 2010 tov 2006	TK2006	EP 2009 tov 2006	TK 2010 tov 2006
Noord	3%	+9%	+8%	12%	-2%	+5%	23%	-1%	-9%	30%	-11%	-4%
Ov.+Gld.	4%	+9%	+9%	13%	-3%	+6%	29%	-7%	-14%	20%	-9%	-1%
Flevoland	7%	+15%	+10%	17%	-5%	+7%	24%	-8%	-13%	21%	-10%	-2%
Utrecht	5%	+9%	+7%	17%	-5%	+7%	27%	-11%	-15%	19%	-8%	-1%
N-Holland	6%	+12%	+8%	18%	-5%	+5%	21%	-9%	-12%	22%	-9%	+1%
Z-Holland	7%	+12%	+10%	16%	-4%	+6%	24%	-7%	-13%	21%	-10%	-2%
Zeeland	6%	+11%	+10%	13%	-3%	+5%	28%	-8%	-12%	18%	-8%	-1%
N-Brabant	6%	+12%	+11%	15%	-1%	+7%	32%	-7%	-16%	18%	-8%	-2%
Limburg	12%	+13%	+15%	11%	-3%	+5%	29%	3%	-13%	20%	-11%	-5%
Nederland	6%	+11%	+10%	15%	-3%	+6%	27%	-6%	13%	21%	-9%	-2%

De belangrijkste bevindingen zijn:

- De stijging van de PVV tussen twee Tweede Kamerverkiezingen is het hoogst in Limburg. Het laagst is de stijging in Utrecht. In absolute zin blijft de PVV ook achter in Noord en Midden en Noord-Holland. En doet het beter in Z-Holland, Noord Brabant en Zeeland.
- In Limburg, waar de PVV, de meeste winst haalde, scoorde de PvdA het slechtst. En ook de winst van de VVD bleef daar iets achter. (CDA, PvdA en VVD haalden 16%, de PVV 27%).
- In Utrecht verloor het CDA het meest en daar haalde de VVD een beter resultaat.
- Als enige provincie won de PvdA in Noord-Holland 1%. Dat kwam met name doordat de PvdA in Amsterdam 5% won ("Cohen-effect").
- In Noord verloor de PvdA na Limburg het meest.

Bekijken we de uitslag bij beide Tweede Kamerverkiezingen naar opleidingsniveau dan zien we dat de percentuele stijging van de PVV onder degenen met lager opleidingsniveau beduidend hoger was dan bij degenen met hoger opleidingsniveau. De PvdA, die traditioneel het sterkst scoorde onder kiezers met lage opleiding boekt bij die groep nu een fors verlies. Onder de kiezers met een lage opleiding is de PVV hierdoor veruit de grootste partij (26% tegen 19% bij de PvdA).

	Totaal	Opleiding		
		Hoog	Midden	Laag
<i>PVV TK2006</i>	6%	4%	5%	9%
PVV TK2010	16%	10%	15%	26%
<i>VVD TK2006</i>	14%	16%	15%	8%
VVD TK2010	20%	23%	20%	11%
<i>CDA TK2006</i>	26%	28%	26%	21%
CDA TK2010	14%	15%	14%	12%
<i>PvdA TK2006</i>	21%	21%	19%	25%
PvdA TK2010	20%	21%	19%	19%

Als we dan verder inzoomen in het verschil in stemgedrag tussen kiezers met hoge en lage opleiding dan zien we het volgende interessante beeld bij de overgangen van kiezers tussen de partijen:

TK2010	Stemde bij TK2006							
	PVV		VVD		CDA		SP	PvdA
	Hoge opl.	Lage opl.	Hoge opl.	Lage opl.	Hoge opl.	Lage opl.	Lage opl.	Lage opl.
PVV	67%	90%	11%	28%	6%	13%	21%	16%
VVD	22%	6%	77%	57%	28%	17%	4%	2%
CDA	1%	1%	1%	1%	47%	40%	0%	1%

Er blijkt dus een groot verschil te zijn geweest in de overgangen tussen de partijen naar opleidingsniveau aan de rechterkant van het politieke spectrum. Bij de personen met hogere opleiding was de VVD de populaire partij en bij de kiezers met de lagere opleiding de PVV. Dat is ook goed te zien bij de SP- en PvdA-kiezers uit 2006 met een lage opleiding. 15 a 20% van die kiezers zijn in 2010 overgestapt naar de PVV.

En daarmee zijn we ook bij de verklaring gekomen voor de onderschatting van de PVV in 2010. Als de opkomst bij verkiezingen laag is zijn dat met name de kiezers met lagere opleiding die dan minder opkomen. Bij verkiezingen voor het Europese Parlement met een opkomst van 37% geldt dat al helemaal.

De grote groep kiezers die wel bij de Tweede Kamerverkiezingen in 2010 opkwamen, die niet in 2009 waren opgekomen, omvatte relatief gezien, beduidend meer kiezers met lage opleiding en dus ook beduidend meer PVV kiezers. De omvang van die groep PVV-kiezers is in de peiling onderschat.

Hieruit is nog een interessante conclusie te trekken. Als op 9 juni de opkomst wel rond de 80% was geweest dan zou de PVV 1 a 2 zetels meer hebben gehaald en de VVD 1 zetel minder. Wellicht zou dan de PvdA iets groter zijn geweest dan de VVD.

Deze analyse wijst trouwens ook uit dat allerlei traditionele patronen t.a.v. de steun van politieke partijen in diverse lagen van de samenleving vrijwel geheel zijn doorbroken.

Vanzelfsprekend is in de peilingen die vanaf heden worden uitgevoerd de ervaringen van deze verkiezingen in de nieuwe wegings- en correctiefactoren meegenomen.